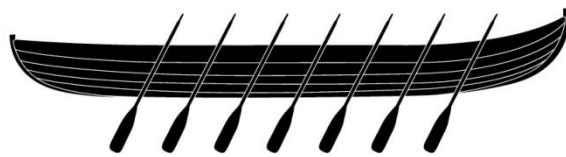

Ympäristökasvatussuunnitelma

**YLÄ-SAVON
SEURAKUNTAYHTYMÄ**

(Päivitetty 12/2017 - 1/2018 Riitta Kaasinen, Hannu Huttunen yhdessä seurakuntayhtymän työmuotojen kanssa)

Sisällys

1. Ympäristökasvatuksen teologiset lähtökohdat	3
2. Ympäristökasvatus ympäristöohjelmamme toteuttajana	3
2.1 Ympäristöohjelmamme ympäristökasvatuksen näkökulmasta	3
2.2 Seurakuntayhtymän paikkakuntien erityispiirteet.....	4
3. Ympäristökasvatuksen tavoitteet ja organisaatio	4
3.1 Ympäristökasvatuksen tavoitteet ja organisaatio sekä vastuuhenkilöt	4
4. Ympäristökasvatussuunnitelma toimintamme eri alueilla.....	5
4.1 Ympäristökasvatus hengellisen työn eri sektoreilla.....	5
4.1.1 Jumalanpalvelukset	5
4.1.2 Musiikki	5
4.1.3 Rippikoulu.....	6-7
4.1.4 Lapsi- ja perhetyö.....	7
4.1.6 Varhaisnuoriso- ja nuorisotyö	8
4.1.7 Diakonia.....	9-9
4.1.8 Lähetystyö.....	9
4.1.9 Yleinen seurakuntatyö	9-10
4.2 Ympäristökasvatus tukipalveluissa yms. toimintasektoreilla	10
4.2.1 Siivous ja jätehuolto	10-11
4.2.2 Keittiö ja ruoka.....	11
4.2.3 Hautausmaat ja viheralueet	11
4.2.4 Toiminta, talous ja toimistot	11-12
4.2.5 Kiinteistöt ja metsät.....	12
4.2.6 Liikenne	12
4.3 Ympäristökasvatus ja Internet.....	13-13
5. Yhteistyö muiden ympäristökasvattajien kanssa	13
6. Ympäristökasvatuksen kehittäminen, seuranta ja arviointi	13
7. Vinkkejä ja linkkejä ympäristökasvatuksen toteuttajille	14

1. Ympäristökasvatuksen teologiset lähtökohdat

Raamattu alkaa kahdella luomiskertomuksella (1 Moos. 1: 1 – 2: 4a ja 1 Moos. 2: 4b – 25). Luomiskertomukset eivät ole silminnäkijöiden kuvauksia maailman ensimmäisestä viikosta eivätkä oppitunti maailman synnystä. Sen sijaan ne kertovat, kuka tämän kaiken sai aikaan ja millaiseksi tämä maailma on tarkoitettu.

Kummankin luomiskertomuksen mukaan ihmisellä on luomakunnassa kiistatta erityisasema. Toisaalta Jumalan kuvana ihminen on Jumalan herruuden merkki maan päällä, ja jotta tämä herruus toteutuisi, ihmisen on oltava muun luomakunnan hallitsija. Ihmisen herruus ei ole kuitenkaan ihan näin yksiselitteinen. Toisen luomiskertomuksen mukaan Jumala asetti ihmisen istuttamaansa Edeenin puutarhaan viljelemään ja varjelemaan sitä – ei siis hallitsemaan ja alistamaan. Ihminen on Luojaansa nähden palvelusuhteessa kuten isännälleen vastuuvollinen puutarhuri.

Kirkkomme Katekismus sanoo seitsemännen käskyn ”älä varasta” selityksessä: ”Ympäristön turmeleminen ja luonnon tasapainon järkyttäminen on varastamista tulevilta sukupolvilta.” Ihmisen tulee toteuttaa tehtävänsä maailmassa osana muuta luomakuntaa, muiden luotujen rinnalla ja joukossa. Myös Psalmin kirjoittaja näkee ihmisen osana luomakuntaa, joka on yhtäläillä riippuvainen Luojustaan.

Kaikki luotusi tarkkaavat sinua, Herra, ja odottavat ruokaansa ajallaan. Sinä annat, ja jokainen saa osansa, avaat kätesi, ja kaikki tulevat ravituiksi. Kun käännyt pois, ne hätääntyvät, kun otat niiltä elämän hengen, ne kuolevat ja palaavat maan tomuun. Kun lähetät henkesi, se luo uutta elämää, näin uudistat maan kasvot. (Ps. 104:27-30)

Ihmisestä Jumalan kuvana on mielekkäämpää puhua korostaen enemmän ihmisen vastuuta kuin valtaa. Jumala on Paavalin mukaan luvannut sekä ihmiselle että luomakunnalle tulevaisuudessa pelastuksen (Room. 8: 18 -23). Näin ollen ihmisen tehtävä on pitää ”kanssaperillisestään” huolta. Kristityn toivo ei salli jäädä toimeettomana vierestä seuraamaan luomakunnan huokaamista.

2. Ympäristökasvatus ympäristöohjelmamme toteuttajana

2.1 Ympäristöohjelmamme ympäristökasvatuksen näkökulmasta

Ympäristöohjelma ohjaa seurakuntien ja seurakuntayhtymän työntekijöitä toimimaan ympäristöystävällisesti. Se siis kasvattaa työntekijöitä ympäristöystävälliseen ajattelutapaan. Työntekijöiden toiminta arjessa ja juhlassa sekä heidän arvostuksensa ympäristöä, yhteistä luomakuntaamme, kohtaan välittyy seurakuntalaisille ja on siten ympäristökasvatusta parhaimmillaan. Seurakuntamme tukevat seurakuntalaisten ympäristöystävällisiä ajattelumalleja ja toimintatapoja. Seurakuntamme myös elää niin kuin opettaa.

2.2 Seurakuntayhtymän paikkakuntien erityispiirteet

Seurakuntayhtymään kuuluu neljä maalaispitäjän seurakuntaa (Lapinlahti, Varpaisjärvi, Pielavesi ja Sonkajärvi) ja yksi kaupunkiseurakunta (Iisalmi). Alueella on paljon maataloutta, mutta myös teollisuutta, mm. elintarvike- ja koneteollisuutta. Alueella on runsaasti vesistöjä ja metsiä. Hyvän lisän tuovat myös Väisälänmäen kansallismaisema sekä muut luontokohteet.

3. Ympäristökasvatuksen tavoitteet ja organisaatio

3.1 Ympäristökasvatuksen tavoitteet ja organisaatio sekä vastuhenkilöt

Tavoitteet

Ympäristökasvatuksella tarkoitetaan kaikkea sitä toimintaa, jonka avulla seurakunta kannustaa ja johdattaa seurakuntalaisiaan ympäristöystävälliseen ja kohtuulliseen elämäntapaan. Se on luonteeltaan laaja-alaista, kaikki ikäryhmät kattavaa, elinikäistä oppimista tukevaa toimintaa, jonka arvopohja perustuu kristilliseen uskoon. Tavoitteena on vaikuttaa asenteisiin, lisätä tietoisuutta luomakunnan tilasta ja etsiä tapoja kantaa siitä vastuuta.

Jokainen seurakunnan työntekijä, luottamushenkilö ja seurakuntalainen on ympäristökasvattaja omalla paikallaan. Tavoitteena on pitää esillä toimintoihin jo nyt sisältyvät kasvattamisen mahdollisuudet luontopolusta ja ruokapöydästä siivouskomeron sisältöön. Seurakunnan ympäristötoimet eivät saa jäädä piiloon, vaan niistä on tehtävä näkyviä: meillä minimoidaan jätteiden määrää, säästetään energiaa, käytetään lähiruokaa jne. Ympäristöohjelman esittelyssä käytetään Ylä-Savon seurakuntayhtymän ympäristöopas -esitettä.

Organisaatio

Yhtymän jokaisessa seurakunnassa on ympäristövastaava, joka yhteistyössä yhtymän diplomivastaavien Riitta Kaasisen ja Hannu Huttunen kanssa huolehtii, että ympäristöasiat otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa. Ympäristökasvatus on osa seurakunnan talous- ja toimintasuunnitelmaa ja näkyy toiminnan painopisteenä. Jokainen työala laatii ja perehtyy oman työalansa ympäristötavoitteisiin. Niiden toteutumista arvioidaan vuosittain. Ympäristövastaava kokoaa yhteen mitä vuoden aikana ollaan tehty ja miten tavoitteet ovat toteutuneet. Yhtymän ympäristötyöryhmään kuuluvat seurakuntien ympäristövastaavat. Ympäristötyöryhmä kokoaa vuosittain tietoa, miten ympäristökasvatusta on toteutettu ja luo yhtenäisiä uusia käytäntöjä kaikkiin yhtymän seurakuntiin.

4. Ympäristökasvatussuunnitelma toimintamme eri alueilla

Jokainen seurakunnan työntekijä ja seurakuntalainen on ympäristökasvattaja omalla paikallaan. Esimerkillä on voimaa.

4.1 Ympäristökasvatus hengellisen työn eri sektoreilla

4.1.1 Jumalanpalvelukset

Jumalanpalveluksen perustana on usko kolmiyhteiseen Jumalaan: Luojaan, Lunastajaan ja Pyhittäjään. Luomiskertomuksen mukaisesti ihmisen tehtävänä nähdään vastuu luomakunnasta eli ihminen nähdään vastuullisena Jumalansa edessä. Nämä näkemykset heijastuvat myös jumalanpalveluksen sisällössä, jossa rukouksen, saarnan, ehtoollisen ja musiikin kautta kerrotaan kolmiyhteisen Jumalan ja ihmisen suhteesta sekä ihmisen vastuusta luomakunnasta.

Jumala hoitaa meitä monin tavoin ja tästä kiitollisena ihminen kunnioittaa Jumalan luomistyön lahjoja ja haluaa osallistua Jumalan lahjojen hoitamiseen. Kiitollisuus, kunnioitus ja kohtuullisuus näkyvät myös jumalanpalveluksen toteutuksessa. Jumalanpalvelus on myös aina yhteydessä siihen ympäristöönsä, jossa jumalanpalvelusta vietetään. Jumalanpalvelus elää omassa yhteisössään ja ympäristössään niin, että ympäröivä todellisuus näkyy myös jumalanpalveluksen sisällössä, esim. esirukouksessa sekä kirkkotilan ja kirkossa käytettävien materiaalien käytössä ja valinnoissa.

Ylä-Savon seurakuntayhtymän seurakuntien jumalanpalveluselämä on runsasta. Viidessä seurakunnassa toimii yhteensä yhdeksän kirkkoa, joista seitsemässä vietetään viikoittain jumalanpalveluksia. Seurakuntayhtymän alueella on sekä kaupunki- että maaseutu ympäristöä, mikä näkyy myös seurakuntien jumalanpalveluselämässä. Maaseutu ympäristössä pidetään kesäisin useita luontokirkkoja konkreettisesti luonnon helmassa. Lisäksi mm. Pielavedellä Kirkkosaaren tapulin hautausmaalla joulurauhan julistus ja juhannuslaulajaiset. Suunnitteilla vaelluskirkon toteuttaminen esim. Varpaisjärvellä.

Luomakunnan sunnuntaita vietetään jollain tavoin joka seurakunnassa vuosittain touko-lokakuun aikana. Paastonajan jumalanpalveluksissa korostuu kohtuullisuuden ja kiitollisuuden teemat. Luomakuntaan liittyviä virsiä käytetään ympäri kirkkovuoden ja hartauselämässä, esim. laitoshartauksissa ympäristöteema on esillä. Rippikoulujen leirijumalanpalveluksissa luomakunnan teema on esillä. Kylvön- ja sadonkorjuun siunaus, rantakirkko ja metsäkirkko.

4.1.2 Musiikki

Rippileireillä luontojumalanpalveluksissa, hartauksissa, iltaohjelmissa ja lipunnostossa otetaan luontoon liittyviä lauluja ja virsiä. Toukosiunauksissa, sadonkorjuujumalanpalveluksissa ja luomakunnansunnuntaina huomioidaan virsi- ja lauluvalinnoissa Jumalan luomistyö. Hyödynnetään ja käytetään uuden virsikirjan luontoaiheisia virsiä.

4.1.3 Rippikoulu

Haastamme pohtimaan sitä, kuinka luomakunnan kunnioittaminen voisi näkyä omassa toiminnassa. Tavoitteena on pienentämään leirien hiilijalanjälkeä vähentämällä sähkön, veden ja paperin kulutusta. Kiinnitämme huomiota jätteiden lajitteluun ja kierrättämiseen. Tiedotamme reilun kaupan tuotteiden käytöstä ja miksi kasvisruokapäiviä järjestetään.

Rippikoululeirillä järjestetään erillinen luontoaiheinen oppimiskokonaisuus, jossa teologisen pohdinnan lisäksi nuorille esitellään seurakunnassa toteutettavan ympäristöohjelman sisältö Ylä-Savon seurakuntayhtymän ympäristöopas -esitteellä. Nuorten kanssa kootaan yhdessä kymmenen vihreää käskyä, jotta olisi selkeä yhteinen ymmärrys siitä, mihin voidaan sitoutua. Käskyt voivat olla vaikka seuraavanlaiset:

1. Säästämme vettä.
2. Emme heitä roskia luontoon.
3. Säästämme sähköä.
4. Emme käytä sähkövaloja turhaan, vaan pidämme tyhjät huoneet pimeinä.
5. Suosimme lähiruokaa, luomutuotteita ja Reilun kaupan tuotteita.
6. Syömme paljon kasvikunnan tuotteita.
7. Suosimme kimppakyytejä.
8. Emme käytä kertakäyttötuotteita.
9. Käytämme kierrätyspaperia.
10. Pyhitämme lepopäivän.

Muuten ympäristökasvatusta toteutetaan läpäisyperiaatteella, niin että teema on esillä joissakin jumalanpalveluksissa, hiljentymisessä luonnon helmassa, retkellä, luontopolulla, kasvien istutuksessa, luontoyhteysharjoituksissa, ruokailussa, saunareissulla, pelien tuoksinassa ja iltanuotiolla. Kun kastetunnilla pohditaan kummien tehtäviä, suositellaan aineettomia lahjoja, kuten luontoretki. Seurakunta voi ilmoittautua mukaan kirkkohallituksen, WWF:n ja Nuorten Keskuksen yhteiseen hankkeeseen Vihreät riparit, kun ripari on riittävän vihreä. Ripari ohjaa teknologian harjittuun käyttöön:

1. nuoret laativat 10 ympäristöpelisääntöä, joiden toteuttamisesta huolehditaan yhdessä.
2. ympäristöteema on läsnä leirin ohjelmassa (hartaus, oppimistilanne, iltahjelma ja isosryhmä)
3. leirijaksolla järjestetään ainakin yksi kasvisruokapäivä
4. nuoret osallistuvat alttareiden rakentamiseen ja hartauselämän toteuttamiseen luonnonmateriaaleja hyödyntäen
5. liikutaan ja vietetään aikaa luonnossa (retkiä jalkaisin tai polkupyörällä, iltahjelma nuotion äärellä)
6. henkilökunta yhdessä suunnittelee ja toimii ympäristöystävällisesti

7. yhteistyökumppaneiden, palveluiden ja tuotteiden valinnassa suositaan ympäristövastuullisuutta

Yhtenä tavoitteena on myös se, että nuoret oppivat arvostamaan itseään ja omaa kehoaan Jumalan ainutlaatuisena luomuksena.

Jos seurakunnassasi on olemassa käytäntö, että kännykät kerätään yön ajaksi, voi käytäntöä perustella myös sillä, että ripari ohjaa teknologian harkittuun käyttöön. Ripari on välähdys sellaisesta elämäntavasta, jossa ilo löytyy toisen kanssa olemisesta ja luonnosta ja jossa hiljentymisen on huomattu tekevän ihmiselle hyvää.

Vaellusrippikoulu on parhaimmillaan elämyksellinen oppimisprosessi ja työmuotona se on jo tavallaan itsessään kannanotto luonnonsuojeluun.

Isoskoulutus on ympäristökysymysten kannalta arvokas kanava ja mahdollisuus.

4.1.4 Lapsi- ja perhetyö

”Mitä isot edellä, sitä pienet perässä”. Tähän lauseeseen voisi kiteyttää lapsi-, ja perhetyön ympäristökasvatuksen. Lapsi-, ja perhetyön ympäristökasvatus on mallioppimista, tekemällä oppimista, yrityksiä ja erehdyksiä, toistoja ja onnistumisen ja ilon kokemuksia! Lapsi-, ja perhetyön tavoitteena on tukea kotien ympäristökasvatusta.

Seurakuntayhtymän kerhoissa opastamme niin lapsia kuin aikuisiakin kierrätykseen ja kestäväan kehitykseen. Lajittelemme roskat, kutsumme kerhoihin jäteneuvojan vieraaksi, pidämme lasten vaatteiden ja lelujen kierrätyspäiviä. Käytämme askarteluissa luonnon-, ja kierrätysmateriaalia. Ohjaamme perheitä tuomaan kerhoihin kotoa kierrätysmateriaalia mm. askarteluihin. Päiväkerholaiset ovat käyneet hautausmailla, jossa heille on kerrottu ja kerrotaan kierrätyksestä ja lajittelusta.

Pyrimme toiminnassamme tukemaan lapsen ja aikuisen luontosuhdetta. Ulkoilemme ja teemme retkiä lähiympäristöön. Tutkimme ja havainnoimme luontoa. Järjestämme hartaus-, ja kirkkohetkiä luonnossa. Yhtymässä voitaisiin laajemmin ottaa mallia Pielaveden seurakunnan käytännöstä, jossa lapsia opetetaan kunnioittamaan ja arvostamaan luontoa halaamalla puita. Seurakuntayhtymässä toimii yksi luontopainotteinen päiväkerhoryhmäkin. Se kokoontuu pääosin ulkona ja perustuu luonnossa olemiseen, havainnoimiseen ja liikkumiseen.

Pyrimme huomioimaan toiminnassa ympäristövastuullisen ruoanlaiton. Jos on mahdollista, suosimme reilun kaupan tuotteita. Ohjaamme perheitä sopivien ”annoskokojen ottamiseen” ja ”sopivan kokoisten lasten eväiden laittamiseen” biojätteen minimoimiseksi. Kierrätämme kerhoissa elintarvikkeita. Jos jostakin perhekerhosta jää esim. leipää, pyrimme käyttämään sen toisessa kerhossa saman viikon aikana. Yli jääneitä elintarvikkeita pyrimme mahdollisuuksien mukaan käyttämään esim. leivonnassa (pannukakku, lämpimät voileivät jne.). Teemme yhteistyötä mm. Marttojen ja Maa-, ja kotitalousnaisten kanssa.

Lähitulevaisuuden tavoitteina voisi olla mm. lelunvaihtopäivien järjestäminen laajemminkin, "lelu-kolehti" kirkossa, aineettomien lahjojen antamisen päivä ja sähkötön päivä. Nämä olisivat helposti toteuttavissa lapsi-, ja perhetyössä. Joulun aikaan voisimme itse kukin suosia "toisenlaista" lahjaa sekä osallistua vähävaraisten perheiden lelukeräyksen tms.

"Mitä pienet edellä, sitä isot perässä". Lapsi toimii usein esimerkkinä aikuisille. Kerhosta opittu pieni juttu voi siirtyä kotiin toteutettavaksi tai lapsi voi opettaa ohjaajille jonkun asian, jota he tekevät kotona säästääkseen ympäristöä. Oppiminen on jakamista ja vuorovaikutusta!

4.1.6 Varhaisnuoris- ja nuorisotyö

Varhaisnuorisotyö

Yhteiset käytännöt lajittelussa, veden ja energian säästämässä on sanoitettava, että menettelytavat tulevat tutuiksi. Tiedotamme reilun kaupan tuotteiden käytöstä ja miksi kasvisruokapäiviä järjestetään. Leirillä opastetaan, että sopivilla annoksilla minimoidaan biojätteen määrä. Askarteluun voidaan käyttää kierrätysmateriaaleja tai tuunata vanhasta uutta - vaikka kassin vanhoista farkuista. Yhteinen pyhiinvaellus tai luontopolku on hyvä lisä leirin ohjelmaan. Erityisesti ympäristön ja luonnon ihmetteleminen kasvattaa meissä kiitollisuutta ja vastuuntuntoa luonnonvarojen käytöstä. Kouluvierailulla ympäristöasiat ovat luonteva teema: viestinä, että toivoa on ja pienet asiat riittävät alkuun. Ekonisti.fi sivulla on pelejä ja testejä, joihin voi tutustua lasten kanssa yhdessä.

Nuorisotyö

Nuorten kanssa pidetään yllä keskustelua arvoista, kulutustottumuksista ja elämäntavoista. Luomakunnan asiat voidaan ottaa esille osallistumalla kansallisiin tai kansainvälisiin ympäristönsuojelun ja kestävän kehityksen teemapäiviin, esimerkiksi huhtikuussa nuukuusviikkoon tai syksyiseen energiansäästöviikkoon. Toimintamallit kannattaa etsiä yhdessä nuorten kanssa. Onko meidän tapamme pitää asiaa esillä järjestää selviytymisleiri, ennallistaa soita yhteistyössä muiden luonnon-suojelijoiden kanssa, järjestää lähiluonnon siivoustempauksia, rakentaa linnunpönttöjä tai luontopolkuja? Voisiko vetoamus jonkun asian puolesta saada muutoksen aikaan?

Kirpputorin järjestämisellä voidaan lyödä kaksi kärpäästä: kierrättää ja kerätä rahaa hyödyllisiin kohteisiin. "Think globally, act locally!"

Kirkon Ulkomaanavun yhteydessä toimii valtakunnallisesti nuorten ja aikuisten Changemaker-verkosto, joka toimii aktiivisesti globaalin oikeudenmukaisuuden puolesta ja tekee ympäristökasvatusta koulutustoiminnassaan.

Nuorten Keskus haastaa Ekonistiksi. Ekonisti tarkoittaa luontoriippuvaista, koska olemme monella tavalla riippuvaisia luonnon hyvinvoinnista. Ryhtymällä ekonistiksi voimme näyttää, että tiedostaa tämän asian ja haluaa antaa oman panoksensa ympäristön hyväksi.

4.1.7 Diakonia

Diakoniatyö on kristilliseen rakkauteen perustuvaa lähimmäisen auttamista ja palvelemista. Diakonia toimii inhimillisen kärsimyksen vähentämiseksi sekä ihmisten elinolosuhteiden ja elämänlaadun parantamiseksi. Diakoniatyössä ympäristökasvatus nähdään osana diakoniatyön toimintaa ja se sisältyy vuosittain tehtävään toimintasuunnitelmaan. Ympäristökasvatuksen toteutumista arvioidaan osana toiminnan arviointia ja kirjataan toimintakertomukseen.

Diakoniatyössä pyritään kaikissa mahdollisissa tilanteissa tuomaan ympäristönäkökulma esille. Työn kokonaissuunnittelu ja keskittäminen säästää ympäristöä, energiaa jätteitä. Esimerkiksi, jos jossakin tilassa ei ole muuta toimintaa kuin diakonian kerho, niin mietitään voidaanko kokoontua muualla, ettei yhden kerhon takia tarvitse pitää jotain tilaa lämpimänä jne. Hyvällä suunnittelulla voidaan säästää paljon.

Ympäristökasvatus toteutuu toiminnan ohessa. Kerhoissa annetaan ohjausta kierrätyksestä ja muista ympäristöasioista. Ryhmiin kutsutaan asiantuntijoita esimerkiksi jätehuollosta yms. kertomaan asioista ja ympäristöasiat otetaan yhdeksi vuositeemaksi, joka viedään läpi kerhoissa. Samaa teemaa jatketaan kotikäynneillä. Ympäristöasiat otetaan puheeksi aina kun sopiva tilanne tulee sekä yksilö- että ryhmätasolla. Jaamme poisheitettävää, ros kiin menevää ruokaa sekä kaupoista päiväyksen vanhaksi menneitä elintarvikkeita.

Tärkeintä on kuitenkin asian tiedostaminen ja mielessä pitäminen työn ohessa. Näin kestävästä kehityksestä ja ympäristöasioista tulee totta ja sillä on suurin vaikuttavuus.

4.1.8 Lähetystyö

Kristillisen ympäristökasvatuksen tehtävänä on korostaa myös maailmanlaajuista vastuuta Luojamme edessä (Luojallemme). Kansainväliseen vastuuseen kuuluu kertoa kuiluista: kristillisen opetuksen ja arvojen puutteesta, luonnonvarojen riistosta, köyhyyden ongelmista, ihmisten epätasavaruudesta, koulutuksen ja terveydenhuollon alhaisesta tasosta ym.

Konkreettisine toimina kerromme em. asioista lähetystyön monimuotoisessa toiminnassa. Lapsi- ja nuorisotyössä tämä tapahtuu mm. lähettivierailujen yhteydessä sekä lähetysnäyttelyissä. Aikuis-työssä kasvatus ja käytännön työ tapahtuvat lähetyspiirivierailuilla, käsityöpiireissä, vapaaehtoisten lähetyskokkien toiminnassa sekä kirpputoreilla monella eri tavalla. Lähetystyön toimintaan liittyy varojenkeräysvelvollisuus. Nämä varat mahdollistavat lähetyskentillä nimikkolähettiemme työn, myös ympäristökasvatuksellisen, sekä mukana olon muissa projekteissa ja toiminnassa eri puolilla maailmaa Suomen evankelisluterilaisen kirkon virallisten lähetysjärjestöjen organisoimina. Ympäristökasvatus on asenne- ja arvokasvatusta. Se, mikä on meille arvokasta ja tärkeää, me haluamme suojella sitä. Suojelu voi onnistua kristilliset arvot huomioiden vain yhteisillä päätöksillä ja yhteistyössä sekä Ylä-Savossa että maailmanlaajuisesti.

4.1.9 Yleinen seurakuntatyö

Ihminen luomakunnan viljelijänä ja varjelijana pidetään esillä raamattuopetuksessa sekä

luento- ja keskustelutarjoissa. Julistuksessa pidetään esillä lepopäivän pyhittämisen ja muiden käskyjen merkitystä elämää varjelevana Jumalan tahtona. Kirkkomme Katekismus sanoo seitsemännen käskyn ”älä varasta” selityksessä: ” Ympäristön turmeleminen ja luonnon tasapainon järkyttäminen on varastamista tulevilta sukupolvilta.” Raamattu- ja keskustelupiireissä etsitään yhdessä keskustellen kristillistä elämäntapaa ja arvioidaan omaa elämää Jumalan sanan valossa. Kylvön siunaus ja sadonkorjuun kiitosjuhla on tavoitteena järjestää vuosittain kaikissa seurakuntayhtymän seurakunnissa. Laavuhartauksia ja muita ulkoilmatilaisuuksia kuten luontoaiheisia rastipolkuja ja elämyksellisiä tapahtumia luonnossa pyritään myös järjestämään. Tarjoilujen järjestämisessä pyritään kohtuullisuuteen ja suositaan terveellisiä vaihtoehtoja. Yhteiskuljetuksia ja kimppakyytejä suositaan eri tapahtumien yhteydessä. Retkillä sekä ruska- ja hiihtomatkoilla tutustutaan eri paikkakuntien luontoon, kirkkoihin ja historiaan.

4.2 Ympäristökasvatus tukipalveluissa yms. toimintasektoreilla

4.2.1 Siivous ja jätehuolto

Siivous

Ylläpitosiivouksissa noudatamme vedetöntä siivousta.

Seurakunnissamme käytämme nykyaikaisia siivousvälineitä joita päivitämme tarpeen mukaan. Siivouksissa käytetään mikrokuituisia siivousliinoja ja moppeja joten puhdistusaineiden käyttökin vähenee. Mikrokuituliinoilla voidaan pelkällä vedellä nihkeytettynä puhdistaa pintoja esim. toimistotiloissa. Noudatetaan puhdistusaineiden annosteluohjeita, näin vähennetään puhdistusaineiden menekkiä ja pääsyä ympäristöön sekä vältetään kerrostuttamasta pintamateriaaleja väärin annostelulla. Valitaan oikeat aineet ja menetelmät oikeisiin kohteisiin ja oikeille pintamateriaaleille. Suositaan ympäristömerkittyjä tuotteita.

Hankitaan tuotteita vain tarpeen mukaan sekä kiinnitetään pakkauksien kokoon huomiota esim. puhdistusaineet tilataan viiden litran astioissa, joista voidaan jakaa pienempiin astioihin.

Käytetään mahdollisimman vähän kertakäyttöisiä tuotteita esim. käsineet, liinat.

Siivotaan kiinteistöjen tiloja käyttöasteen mukaan tai tarvittaessa. Pyritään välttämään tilojen siivouksissa päällekkäisyyttä ja turhaa työtä. Pidetään ammattitaitoa yllä erilaisilla koulutuksilla.

Siivoustyössä on varsin vaikea tehdä ympäristökasvatusta näkyväksi. Kaivattua näkyvyyttä voi olla esim. Lindströmin vaihtomatot ja käsipyyherullat.

Jätehuolto

Noudatetaan voimassa olevaa jätelakia.

Jokainen pyrkii vähentämään jätteen syntyä.

Ohjeistetaan sisäiset ja ulkoiset asiakkaat (kerholaiset, pitopalvelut jne.) oikeaan jätteiden lajitteluun ja osalle henkilökuntaa on pidetty jätteidenlajittelu infoa. Seurakunnissamme noudatetaan paikallisia jätehuoltomääräyksiä. Sekajäte tyhjenetään tilojen siivouksien yhteydessä, mutta pahvi- ja paperi jätteen työntekijä lajittelee ja tyhjentää itse isompaan jätteen keräysastioihin jotka on laitettu jokaiseen kerrokseen omansa. Näin jokainen oppii oikeaan jätteiden lajitteluun. Jokainen työntekijä on vastuussa tuottamastaan jätteestä, että se menee oikeaan jätteastiaan. Työntekijät opastavat asiakkaitaan (esim. kerhoissa ohjaajat) lajittelemaan jätteet oikein.

Suositaan monipakkauksia. Toimitaan kestävän kehityksen mukaisesti. Kierrätetään toimivaa ja hyvää tavaraa.

Vaarallistenjätteiden keräyksen hoitaa kiinteistöhoitaja ja hän toimittaa esim. loisteputkivalaisimet eteenpäin vietäväksi. Paristoille on laitettu oma keräyspiste johon henkilökunta voi viedä paristonsa ja ne toimitetaan sieltä eteenpäin. Hautausmaille laitetaan paristoille omat keräyspisteet.

4.2.2 Keittiö ja ruoka

Seurakuntayhtymässämme järjestetään kasvisruokapäiviä säännöllisesti esimerkiksi leireillä ja tiedotetaan asiakkaita kasvispäivän merkityksestä. Opastamme asiakkaita kierrätykseen ja otamme myös lapset huomioon esimerkiksi kuvien avulla. Teemme ruokalistat sesongin mukaan ja niissä suositetaan lähiruokaa. Tiedotamme opasteilla sähkön ja veden kulutuksen minimoimisesta. Informoimme Reilun kaupan tuotteista näkyvästi ja pyrimme ympäristöystävällisiin leirikeskuksiin. Käytämme luontoystävällisiä pesuaineita. Emme käytä kertakäyttöastioita. Muistutamme asiakkaille infotilaisuuksissa tai opastein, että sopivilla annoksilla minimoidaan biojätteen määrä.

4.2.3 Hautausmaat ja viheralueet

Muovikuoristen kynttilöiden sijaan suosittelemme omaisille, että haudalle hankittaisiin esimerkiksi metallinen lyhty, johon voi kynttilän vaihtaa. Opastamme jätelajitteluun järjestämällä riittävästi asianmukaisia ja selkeästi merkittyjä lajittelujäteastioita. Tarjoamme yhtenä vaihtoehtona hoitohaudoille perennahoitoa kesäkukkien sijaan. Haravointi- ja muuta talkootoimintaa ympäristön kunnostamiseksi järjestetään vuosittain hautausmailla sekä kirkkojen ja seurakuntatalojen ympäristöissä. Talkoissa yhtymä opastaa lajittelussa ja kierrätyksessä. Suunnitelmissa järjestää yhteistyössä hautausoimistojen kanssa yleisölle suunnattu hautatoimen ympäristötemapäivä, jolle toivotaan saatavan mahdollisimman laaja julkisuus paikallislehdistössä.

Useissa seurakunnissa ovat eri järjestöt hankkineet sankarihaudoille kynttilälyhdyt.

4.2.4 Toiminta, talous ja toimistot

Seurakuntayhtymän toimistossa sekä muissa eri seurakuntien toimistoissa ympäristökasvatusta toteutetaan seuraavilla tavoilla:

Ylimääräistä monistamista ja tulostusta vältetään esim. siten, että toiminta- ja taloussuunnitelmat ja toimintakertomukset julkaistaan henkilökuntaa varten intrassa. Intrasta jokainen voi lukea asiakirjat sähköisessä muodossa ja tulostaa vain tarvittavat osat.

Yhteisen kirkkoneuvoston ja valtuuston esityslistat julkaistaan henkilökuntaa varten intrassa.

Eri palaverien ja kokousten esityslistat lähetetään sähköpostilla.

Kopiokoneen tyhjäät värisäiliöt ja muut varaosat lähetetään takaisin toimittajalle.

Toimistotiloista sammutetaan valot aina, kun tilat ovat tyhjinä yli 10 minuuttia

Uusiokäytetään toimistojen ja muiden seurakunnan tilojen paperiroskat esim. askartelussa silpuna tai käsintehdyn paperin valmistuksessa, paperimassatöissä, veistoksissa, reliefeissä.

Valitaan tiedotteiden painatukseen kierrätysmateriaaleista tehtyjä papereita ja ympäristöystävällisiä painovärejä.

Vähennetään paperin käyttöä toimistossa tietoisesti. Kopioimalla kaksipuolisesti ja kaksi sivua samalle arkille paperin määrää voidaan vähentää oleellisesti.

Hyödynnetään käytetyt kirjekuoret uudelleen sisäisessä postissa ja tehdään turhista monisteista muistilappuja. Kirjekuoret hankitaan jatkossa uusiopaperisina.

Otetaan kirjekuorista postimerkit talteen ja lähetetään ne SLS:aan huutokaupattaviksi. Myös seurakuntalaiset voidaan kutsua mukaan.

Toimiston seinällä lajitteluohjeet ja vihreän toimiston vinkit.

4.2.5 Kiinteistöt ja metsät

Metsänhoito

Seurakuntayhtymän alueella toimivien seurakuntien metsissä pyritään järjestämään metsätapahtumia, joissa esitellään puunkorjuutta yms.

Taajama-alueella ja hautausmailla metsiä hoidetaan puistomaisesti. Metsätapahtumissa tuodaan erityisesti esille ekologista metsänhoitoa. Metsän hoito tapahtuu ajantasaisen metsäsuunnitelman mukaisesti.

Kiinteistöjen hoito

Siirrytään fossiilista polttoaineista ympäristöystävällisempiin lämmitysmuotoihin, erityisesti öljylämmityksestä luovutaan.

Kiinteistöjen energian kulutusta seurataan ja huoneiden lämpötilojen säätöautomaatiikkaa kehitetään. Kiinteistöissä ollaan siirrytty ledilamppuihin.

4.2.6 Liikenne

Matkat ja liikkumisen tarve mietitään etukäteen, ja liikkuminen pyritään toteuttamaan vähin pääsin. Seurakuntien retkillä ja työmatkoilla suositetaan yhteiskyytejä sekä kevyttä ja joukkoliikennettä.

nettä. Taloudellisen ajon koulutus henkilöstöpäivässä 4/2018. Suuntaamme retket pääosin lähi-kohteisiin, ja etäämmällä pidettäviin tilaisuuksiin pyritään tarjoamaan yhteiskyyditys. Edistämme kevyttä liikennettä osallistumalla "Autottomaan päivään."

4.3 Ympäristökasvatus ja Internet

Ylä-Savon seurakuntayhtymässä ympäristöasiat on otettu huomioon sekä sisäisessä että ulkoisessa viestinnässä. Ympäristöasioiden viestintä on osa kokonaisviestintää. Seurakuntayhtymän verkkosivulla osoitteessa www.ylasavonseurakunnat.fi löytyy oma ympäristösivu (Perustiedot - Ympäristödiplomi), jossa on kerrottu seurakuntayhtymämme ympäristödiplomin hakemisesta. Myöhemmin ko. sivulle päivitetään ajankohtaista tietoa seurakuntiemme ympäristöasioista. Sisäisessä viestinnässä ympäristöasioille on luotu myös oma tiedonhakupaikka intranetistämme. Siellä on oma ympäristösivu (Henkilöstö - Ympäristödiplomi), josta löytyy ympäristötyöryhmän yhteystiedot sekä yleistä tietoa ympäristödiplomin hakumenettelystä. Sivulla on työntekijöille myös mm. lisätietoa energia säästämistä. Myöhemmin ko. sivulle päivitetään ajankohtaista tietoa seurakuntiemme ympäristöasioista. Ympäristöasiat otetaan esille myös sosiaalisessa mediassa. Seurakuntiamme on yhteinen Facebook-profiili, jossa seurakuntiemme ympäristöasioita nostetaan aika ajoin esille. Seurakuntakierroksella haastettiin ympäristövastaavia pitämään ympäristöblogia.

5. Yhteistyö muiden ympäristökasvattajien kanssa

Seurakuntien yhteistyötahoja ympäristökasvatuksessa ovat muun muassa kunnat, kaupunki, koulut, ELY-keskus, metsänhoitoyhdistys, Ylä-Savon jätehuolto Oy (Mika Jauhiainen), jätteenkuljetusyritykset, järjestöt, yhdistykset ja säätiöt (4H, Luonnonystävät, urheiluseurat, Martat, Maa- ja kotitalousnaiset, eläkeliitto ja partio) ja vapaaehtoistyöntekijät.

6. Ympäristökasvatuksen kehittäminen, seuranta ja arviointi

Ympäristöasioita pystytään harvoin ratkaisemaan yhdellä kertaa, minkä vuoksi täytyy yllä pitää jatkuvaa kehittymistä. Myös ympäristökasvatus on jatkuvaa työtä ja vaatii jatkuvaa kehittämistä ja kehittymistä. Kun tieto ympäristöstävällisistä tavoista muuttuu tai tietoa tulee lisää, täytyy ympäristökasvattajan omaksua uusi tieto ja välittää sitä eteenpäin. Kehitystä seurataan ja arvioidaan säännöllisesti. Ympäristökasvatukselliset asiat kirjataan osaksi toiminnan suunnittelua ja arviointia kaikilla työaloilla. Niistä raportoidaan yhtenä osa-alueena normaalissa vuosiraportissa.

7. Vinkkejä ja linkkejä ympäristökasvatuksen toteuttajille

- Suomen ev.lut. kirkon ilmasto-ohjelma: Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus. 2008 <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content2B0EDB>
- Ympäristökasvatus seurakunnassa. Sipiläinen, Ilkka & Tukeva Pekka (toim.): Kirjapaja 2010.
- Luonto ja Raamattu – kristillisen ympäristökasvatuksen juurilla. Panu Pihkala. Lasten Keskus 2010.
- Luontopyhäkoulu, Pyhäkoululehti 2/2011, saatavilla myös erikseen.
- M. Soulanto, L. Nevakivi: Mustan kirstun salaisuus. Kirjapaja 2008.
- H. Pruuki: Ekonistin käsikirja. Nuorten Keskus 2009. www.ekonisti.fi
- P. Pihkala: Ekonisti-materiaalin käyttö nuortenilloissa virikevihko (2009) pdf-julkaisuna: www.ekonisti.fi/binary/file/-/id/3/fid/148/
- P. Pihkala: Luonto ja seurakunta. Materiaalia tilaisuuden järjestämiseen. Nuorten Keskus 2011. www.ekonisti.fi
- Ympäristökasvatus WWF:n verkkosivuilla: www.wwf.fi/ymparisto/ymparistokasvatus/
- Suomen luonnonsuojeluliitto: www.sll.fi
- Luonto-Liitto: www.luontoliitto.fi
- Kirkon Ulkomaanavun (KUA) nuorten aikuisten Changemaker-verkosto: www.changemaker.fi
- Suomen Ympäristökasvatuksen Seura ry ja Vihreä lippu ohjelma: www.ymparistokasvatus.fi
- Opetushallituksen kestävän kehityksen verkkosivut: www.edu.fi/teemat/keke/
- YK-liiton Maailmankansalaisen kypsyyskoe: www.ykliitto.fi/kouluttaa/mkk